

תוכן עניינים

3	מבוא
4	רקע כללי
5	כללי האחריות הבינלאומית של מדינה
10	יישום כללי האחריות הבינלאומית
11	קיומה של חובה מהותית מהמשפט הבינלאומי
13	התנאים הנוספים להטלת אחריות לפי כללי האחריות הבינלאומית
16	חריגים להטלת האחריות
18	הסעדים שניתן לפסוק בגין הפרות
20	שילוב המשפט הפלילי הבינלאומי
21	סיכום
23	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

בד בבד עם התפרצות מגפת הקורונה ברחבי העולם בשנה האחרונה, התעורר בעולם גל של ביקורת ציבורית חריפה כנגד ההתנהלות של המשטר הסיני בתחילתה של המגפה, ביקורת שאותה הוביל נשיא ארה"ב לשעבר, וקיבלה גיבוי גם מארגון הבריאות העולמי. מומחים טוענים כי סין הסתירה את המקרים הראשונים של קורונה שהתגלו בשטחה, ובכך בעצם לא אפשרה התמודדות יעילה ואפקטיבית עם המגיפה כשעוד ניתן היה להשתלט עליה. מלבד הטענות אודות ההתנהלות של סין בתחילת המגפה, עד היום ישנן טענות כנגד סין על כך שאיננה מאפשרת גם היום לארגון הבריאות העולמי לבצע בדיקות וחקירות בקשר למקור להתפרצות המגיפה ולסיבות שהובילו להתפרצות, ועד היום המקור להתפרצות המגיפה נשאר בגדר השערות וספקולציות בלתי מבוססות מבחינה מדעית. ארגון הבריאות העולמי מפנה אצבע מאשימה כנגד סין, ומאשים את סין בכך שאיננה מאפשרת לפקחים מטעם ארגון הבריאות העולמי לבצע בדיקות אפקטיביות במקומות בסין ששם התחילה המגפה להתפרץ.

בעבודה אבקש לבחון האם המשפט הבינלאומי יכול להתמודד עם התנהגויות מסוג ההתנהגות האמורה של סין במגפת הקורונה, ובעיקר האם אפשר להגיש תביעות בינלאומיות כנגד סין בגין הנזקים שנגרמו בעקבות הקורונה ושלפי ההערכה ניתן היה למנוע או לצמצם אילו סין הייתה מתנהלת כראוי.

במהלך הדיון בעבודה אראה כי למרות שבאופן עקרוני המשפט הבינלאומי מכיר באפשרות לבסס תביעות נזיקיות בגין הפרות מהמשפט הבינלאומי שמבצעות מדינות ושגורמות לנזק למדינות אחרות, בפועל קשה מאוד ליישם את הכללים מהמשפט הבינלאומי להטלת אחריות נזיקית בעניינינו, וקשה מאוד יהיה להטיל אחריות נזיקית לפי הכללים הללו על סין בגין נזקי הקורונה. גם אם אפשר להוכיח שסין הפרה את חובותיה מהמשפט הבינלאומי – וזאת נראה כי קל להוכיח משום שסין לא דיווחה לארגון הבריאות העולמי אודות המקרים המאומתים הראשונים שגילתה, וגם כיום איננה משתפת פעולה עם ארגון הבריאות העולמי בחקירת מקור המגיפה – עדיין יהיה קשה להטיל עליה אחריות נזיקית ולהגיש נגדה תביעה בינלאומית. בעבודה אראה כי האופן שבו גובשו הכללים הללו נובע מראייה צרה של הנזקים שעשויות מדינות לגרום אחת לשנייה, בעיקר נזקים נקודתיים שנגרמים בעקבות פעולות ספציפיות, שבין מדינה אחת לבין מדינה אחרת, ומנסחי הכללים לא ראו לנגד עיניהם אירוע מסוגה של מגפת הקורונה. אראה כי האופן שבו גובשו הכללים איננו מותאם לאירוע שכזה, גם בקשר לתנאים שנקבעו לגבי עצם הטלת האחריות, כמו עיקרון האשם, עיקרון הנזק והקשר הסיבתי, וגם בקשר לסעדים שאפשר לפסוק ככל שהוטלה אחריות, שאינם מותאמים לנזקים מסוג הנזקים הנדונים הנגרמים ממגפה עולמית. בשולי העבודה אדון בקצרה גם באפשרות לעשות שימוש במשפט הפלילי הבינלאומי כדי להתמודד עם הפרות מסוג ההפרות הנדונות, ואראה כי גם המשפט הפלילי הבינלאומי איננו מסייע בעניינינו, ואיננו מקנה לבית הדין הפלילי הבינלאומי סמכות לדון בהפרות של מדינות שגורמות למגפה בינלאומית, למרות שהמשפט הבינלאומי מקנה לבית הדין הפלילי סמכות לדון בהפרות שגורמות לנזקים הרבה יותר פחותים ממגפה עולמית. אטען כי מגפת הקורונה מחדדת את הצורך להתאים את המשפט הבינלאומי, הניזקי, הפלילי ואולי שניהם במקביל, לאירועים כמו מגפה עולמית שמתרחשת בעקבות הפרה של מדינה אחת של חובותיה מהמשפט הבינלאומי.

בפרק הראשון אציג את הרקע הכללי לעבודה, ואת ההתנהלות של המשטר הסיני שגררה את הביקורת העולמית. בפרק השני אבחן את הכללים להטלת אחריות נזיקית על מדינה בגין הפרה של חובות מהמשפט הבינלאומי. בפרק השלישי איישם את הכללים על המקרה הנדון, ואבחן האם לאור הכללים הללו אפשר

להטיל אחריות על סין בגין נזקי הקורונה. בפרק הרביעי אבחן את הסעדים שניתן להטיל על מדינה ככל שהוטלה עליה אחריות, ואראה מדוע הסעדים הללו אינם מותאמים לאירוע כמו מגפה עולמית. בפרק החמישי אדון בקצרה במקרים בהם רוכש סמכות בית הדין הפלילי הבינלאומי, אראה כי גם הדין הפלילי הבינלאומי איננו מסייע כדי להתמודד עם הפרות של מדינות הגורמות למגפה עולמית, ואטען כי לדעתי יש לבצע שינויים במשפט הבינלאומי שיאפשר התמודדות אפקטיבית עם הפרות של מדינות שעלולות לגרום למגפה עולמית.

רקע כללי

נגיף הקורונה, COVID-19, התגלה לראשונה בעיר ווהאן במחוז חוביי שבסין בסוף שנת 2019. נכון למועד כתיבת השורות, הנגיף התפשט כמעט לכל מדינות העולם, ו-179,960,076 אנשים ברחבי העולם נדבקו בנגיף, כאשר מתוכם יש כיום 11,334,082 מאומתים פעילים, ו-3,899,014 אנשים מתו מהנגיף ברחבי העולם.¹ המספרים הללו עדיין ממשיכים לעלות מידי יום ביומו.

על פי תחקירים שהתפרסמו, בתחילתה של המגיפה פעל השלטון הסיני על מנת להסתיר את קיומה של המגיפה ומידע עליה. לפי חלק מהתחקירים המקרה הראשון התגלה בסין כבר ב-17 בנובמבר 2019, אולם השלטונות הסיניים פעלו להסתיר את הדבר מהציבור ומהעולם.² הדיווח הרשמי של סין לארגון הבריאות העולמי היה רק ביום 31 לדצמבר, כפי הנראה לאחר השלטון הסיני הבין שהוא איננו יכול להשתלט על המגיפה. לפי הנתונים שפורסמו בסוף דצמבר כבר היו בסין 26 מקרים מאומתים, כאשר ההערכה היא שבפועל היו הידבקות רחב הרבה יותר מאלו שהתגלו.

כבר בתחילתה של המגיפה התפרסמו ברחבי העולם ראיונות של רופאים ואזרחים סיניים שביקשו לפרסם ולהזהיר את העולם אודות המגיפה המשתוללת בסין, ובמקביל התפרסמו סיפורים אודות פעולות שהמשטר הסיני נוקט על מנת להסתיר את הדברים, דווח על מחיקת הראיונות מרשת האינטרנט ואף מעצרים שביצע המשטר הסיני כנגד אזרחים ומומחים מקומיים שפעלו על מנת לפרסם את המגיפה ואת התנהלות המשטר.³

הדיווחים הללו גררו גל ביקורת עולמי כנגד ההתנהלות של המשטר הסיני. מי שכהן כנשיא ארה"ב בעת תחילתה של המגיפה, דונלד טראמפ, מתח ביקורת על המשטר הסיני, האשים את סין בכך שהתנהלותה גרמה להתפשטות המגיפה ושהיא לא עשתה כל שביכולתה כדי למנוע אותה כשהדבר היה עדיין אפשרי, וקרא לה לקחת אחריות למעשיה.⁴

סין טענה כי למעשה מקור המגיפה כלל איננו בסין וכי האשמות המופנות כנגדה אינן מוצדקות.⁵ היא טענה כי הטענות המופנות כנגדה מארה"ב נובעות מאינטרסים פוליטיים ומדיניים. למעשה, עד היום, ובחלוף למעלה משנה מהתפרצות המגיפה, אין עדיין מידע מוצק בקשר למקור של המגיפה, ויש שמועות שונות שחלקן בלתי מבוססות. מומחים מאשימים את סין גם בכך שהיא לא משתפת פעולה באופן מלא עם

¹ הנתונים לקוחים מתוך:

https://www.clalit.co.il/he/your_health/family/Pages/coronavirus_situation_update_worldwide.aspx

² ראה: <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001321723>

³ ראה: <https://www.makorrishon.co.il/international/221347/>

⁴ <https://www.maariv.co.il/corona/corona-world/Article-791518>

⁵ ראה: <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001372456>